

– Tavo naujas ūkis – juodžemis. Nepirksiu.

– Aš parduosiu pigiai, nes čionai nepasiliksiu. Laivelį gal aš supau tikėdamasis, kad iškris trečias, nereikalingas žmogus.

– Palaukit! Girdėjote, jis prisipažįsta, kad norėjo mane paskandinti. Gerai! Užvesim bylelę.

– Užvesk, pone. Tik aš pasakysiu: ir tavo nervai paio. Pernai tu buvai drąsesnis ir ramesnis. Matyt, ir tau nelabai sekasi su Karile.

– Ne tavo reikalas! Aš nepradėsiu dėl niekų ginčytis, neisiu į teismą, tik išėik iš čia.

– Kartais aš labai noriu išeiti, tik pirma turiu padaryt ką nors, kad mano buvusi sužadėtinė bent po mano mirties pasakytų: jis nebuvo bailys. Šitą gėdingą vardą aš noriu palaidoti anksčiau negu numirsiu. Aš jums pasakysiu: ne dėl baimės aš tada nuplaukiau į krantą, kito laivelio ieškot! Tegu Stasys pasako: bailys aš ar ne?! Prieš šešetą metų jis, šalia manęs stovėdamas, paleido į savo šunį devynis šūvius. Aš vis dėlto nepasileidau bėgt, nors pamaniau, kad Stasiui galvoje neaišku pasidarė.

– Bet duok gi tu man papirosą.

– Neturiu. Man nuo jų galvą svaigsta.

– Tai reikia eiti. Dar pašoksiu su kuo nors. Vakaruška nepasibaigė.

Nepasibaigė.

Jauna mergaitė sutinka su juo pašokt.

– Jei mes mėgintume išeit, nieko?

– Kad čia yra mano bernelis. Pastebės.

Tasai bernelis buvo išėjęs alaus, sugrįžta viskam pasiryžęs ir,

kai tik pamato, kad jo mergina šoka su Stasiu, – prieina ir ją atima.

– Tu jos neliesk, – pasako. – Dėl jos mano brolių ligoninėn paguldžiau. Aš nemėgstu žiūrėt, kai kiti šoka su manąja. Supranti?

– Puikiai, – ir Stasys valandėlę žvalgosi, stovėdamas viduryje aslos. Šokantieji juokiasi. Jis pasikaso pakaušį ir taip pat susijuokia. Paskui eina ieškot Anukėno. Jis čia kažkur geria alų, nuo žmonos su savo nejaunais draugais pasislėpęs. Stasys išlandžioja visus kampus, sutrukdo vienai porai daržinėje, bet Anukėnas geria klėtyje, nes duktė jo nebara, o žmona čionai retai užsuka. Stasys prašosi vidun, jam neatidaro, nes Anukėnui rodos, kad užklupo žmona, ir jis kapstosi laukan pro langutį, palikdamas savo kaimynus žmonos pykčiui. Apėjęs aplink, Stasys randa Anukėną įstrigusį langutyje, ir paklausia:

– Išgert duosi?

– Nebėra alaus. Kad tave bala, maniau boba braunasi, – ir jis nukrenta atgal į seklyčią, lyg jį kas nutraukė. Paskui jau iš vidaus prideda: – Jei nori su senais žmonėmis apie politiką, tai atidarysiu.

– Kokia ten politika be alaus. Galite sau tupėti, kol jus čia užtiks ponis Anukėnienė.

– Taigi, reikia slysti, kol nevēlu, – atsako iš vidaus Anukėnas. – Na, vyrai, po vieną laukan ir bėkit namo.

Stasys sugrįžta į trobos prieangį. Tamsu. Prie durų į kiemą blykčioja maža ugnelė.

– Kas čia rūko? Duokit ugnies.

– Prašau.

- Ak, Plėtra rūko.
- Mes čia abu stovime.
- Tai ir Karilė čia yra. Jūs nežinote, kodėl taip loja šunes?
- Jie pasitinka grįžtančius iš miestelio šeiminkus.
- Ir karvės bliaua.
- Mano karvutės. Tuojau eisiu šerti ir melžti.
- Tvirtas, matyt, netoli. Aš jaučiu pieno kvapą. Kaimynai turbūt vakarienę verda. Bulvėm ir lašiniais kvepia. Man taip šilta krūtinėje. Rodos, koks upelis per širdį plaukia ir dainuoja. Jūs manot, kad aš dėl juoko šitai sakau? Jeigu mūsų kaimo nebebūtų, šiandien taip nemokėčiau kalbėti. O kaip Beržai, Egliūnai, Upeliai, Šilai? Išsiskirstė?
- Seniai.
- Ir Ažuolėliai? Vadinas, tik mes pasilikom, bet ir tai neilgam. Dabar man aišku, kodėl žmonės nebe tie. Kaimietis ir viensėdietis nėra tas pats. O kaip bus su kapinėm?
- Kapinės pasilieka.
- Ačiū Dievui, nors tiek.
- Į vyrų pasikalbėjimą įsikiša Karilė:
- Tu kodėl taip greit iš vakaruškos?
- Bernas savo mergaitę iš manęs atėmė.
- Neapkūlė?
- Kur čia kuls. Šešerius metus nesimatėm.
- Kaunas tave pakeitė.
- Ten visko pasitaiko. Pusę metų aš gyvenau kortų klube ir ten pat valgiau pietus. Paskui man atsakė kambarį. Nė vieno mano daiktelio ten nepasiliko, tik skola šeiminkai. O geras buvo gyvenimas. Ateina pietų metas, atsisėdi prie stalo ir tau

kaip kitiems neša valgyt. Taip ilgai būtų buvę, jeigu šeimininkė nebūtų pastebėjusi, kad aš nemoku. Gera buvo moteris. Policijos nekvietė. Sugrįžtu vieną vakarą: mano kambarėlyje jau kitas gyvena. O mano daiktai išnešti į koridorių. Sudėjau aš juos į kampa, akmenį iš kiemo atvilkau, prispaudžiau daiktus ir išėjau sukalbamų draugų ieškot. Vieną draugą radau.

– Va, kad taip dabar tu savo motinai kokią vietelę surastum. Žinai, nepatogu. Plytinė yra, o kontora?

– Plėtra, leisk tu man pirma atsikvėpt. Aš juk pailsėt čionai važiavau.

– Ilsėkis, aš gi nevarau, tik aiškinu ir teigiu, kad plytinei kontora reikalinga.

– Žinau. Aš iškeliausiu, nebijok. Ir motiną kartu pasiimsiu. Klausykit, jūs čia visi mane svetimu laikote, aš tai žinau, bet man kaip ir neskauda: juk viskas praeina ir pasibaigia.

– Bet ar negrįžta pavasariai? – ir Karilė pridėdą, kad jis paduotų jai savo ranką.

– Kai tik prieina Stasys, aš darausi nereikalingas. O jau buvau su ja susitaikęs. Tai vis dėlto yra niekšiška. Jūs abu mane ne per daugiausia gerbiate ir dėl to nebijote. Tačiau pagalvokit: nė vieno žmogaus negalima per daug išnaudoti. Kaip jūs manote: vedybų reikalą aš turiu mesti tik dėl to, kad į Pelkes atklydo atsitiktinis žmogus? Ne, aš turiu kovot. Šiaip ar taip aš esu pagrindinis vienetas, o Stasys tėra sauja dūmų. Iki!

– Jau nuėjo. Šią naktį jis neramiai miegos. Pabučiuok mane, Stasy.

– Aš tik dabar pastebėjau, kad tu už mane daug žemesnė. Ar tu pastebi, kad aš nesirūpinu rytojaus diena?

– Pastebiu. Tu visada taip gyvensi?

– Visada.

– Aš maniau, kad šitoks gyvenimas yra kova dėl geresnio gyvenimo.

– Gerai gyventi nėra mano tikslas. Aš džiaugiuosi pačiu gyvenimu, kojų pėdsakais drėgname smėlyje arba vieškelyje; pavasario sutemomis ir rudens geltonumu.

– Tai visada būsi vienas, lyg ir paliktas, apleistas.

– Ar tau tik dabar paaiškėjo?

– Aš vis maniau, kad tave galima pakeisti. Bet tai pasibai-
gė tuo, kad aš pradėdau tavęs neapkęst. Man gėda, kad mūsų
kaime yra žmonių, kurie ramia sąžine pareiškia: aš nesėsiu ir
nepjausiu.

– Taip, mano rankos labai dažnai ilsisi ir ilsisi kišenėse. Bet
aš čionai dar pabūsiu šiek tiek.

– Aš nieko nesakyčiau, jei tu išvažiuotum kad ir rytoj.

– Suprantu. Nenori, kad aš pamatyčiau, kad ir tu gyveni
tikrai dėl gerbūvio. O, tesaugo tave raudono molio plytinė.
Gyvenk kaip daugelis. Tai yra labai malonu ir leidžia tukti;
tai yra beveik visuotinis žmonijos tikslas. Bet aš ne su jumis.
Einu, nebekalbėsiu.

Ankstybo pavasario draugai pempės skraido ir klykia tam-
soje. Šunes jas iš pelkių prikėlė ar joms iš viso neramu, bet
jos dar nemiega, ir todėl naktis atrodo gyva kaip laimingos
šeimynos butas. Oho pempės! Tai yra kažkas labai lietuviška,
jų „gyvi!“ išverstas į kitą kalbą numiršta. Stasys ima abejoti,
ar jų yra dar kur nors kitose žemėse. Galbūt yra jų ir kitur, bet
anų ir pempėm nereikėtų vadinti. Jos ten ne tokios, jos ten

ne namie. Mūsų pempės ir jų klyksmas girdėt mūsų dainose! Pasiklausyk sutemoj ar naktį kelių pempių gaidos. Sujunk tai su pavasario laukų ūžesiu ir vėjo bėgimu krūmų viršūnėm, su žolės kvapu ir paskui atsakyk: ar tai nemūsiška? Kartais vakare reikia tik pempės pasirodymo, kad būtų krūtinėj platu ir skaudėtų nuo malonaus įtempimo širdis.

Pempė praskrenda visai šalia Stasio, jis išgirsta jos sparnų ūžesį ir sustodamas pagalvoja: o gerai, kad aš čion sugrįžau. Mieste dabar nieko nėra. Kaip ir paprastai.

Jis sugrįžta lūšnon, pas motiną ir paklausia:

– Mama, nemiegi?

– Ne, mano vaike.

– Man dabar labai smagu.

– Vakarieniausi?

– Aš sotus. Mama, aš dar neatpratau nuo jūsų, tik jūs mane svetimu laikot. Aš tik Plėtros neapkenčiu. Žinoma, ne dėl to, kad jis ves Karilę. Jis kalba visų vardu ir tvirtina, kad Lietuvos ateitis ir tikslas – plytos. Tik tu pagalvok, kokia jo dūšia! Galvažudys, daugiau nieko.

– Jis kaimo vyrams ir moterims duoda darbo. Ir aš pas jį dirbu, matei. Kam tu jį peiki? Nieko neturėt, nei dirbti, nei tarnauti, tu gali, aš tik vieno nenoriu: kad tu imtum ką nors neapkęst.

– Palauk, tu verki, bet aš nežinau kodėl: dėl manęs ar tau skauda?

– Tu, vaikeli, negąstauk. Skausmas toks, kad jį dar galima kęst. Visą amžėlį be daktarų nugyvenau, pati viena vaikus gimdydavau, visokias kojų ir rankų žaizdas užgydydavau,

galva, ausys, dantys, kiek sykių plyšdavo iš skausmo, ir nieko – praėjo. Kam gi man bereikia daktarų į senatvę, juk anas gyvenimas man jau čia pat. Aš senatve mirsiu. Ir todėl dabar jau vis tiek: bagotas mano vaikelis, ar jis nieko neturi. Man nieko nereikia. Aš nesu nuskriausta. Šiek tiek vis dėlto ir aš gyvenau, krutėjau, kiek buvo galima. Gerai tu man šiandien sakei, kad ir aš savo gyvenime turėjau tikrų švenčių. Nešu sykį vandenį iš tolimo šaltinio ir matau – atsvirduliuoja mano vyras. Vėl muš viduryje laukų ir aplies vandenių, pagalvoju ir nuleidau galvą. O jis jau čia pat, sustoja ir labai šiltai sako: Pastatyk viedrus, katinėli. Aš juos nunešiu. Jis mane net paglostė ir pabučiavo. O širdis kad niežti, nors imk ir kišk ranką krūtinėn. Padėjau galvą vyrui ant peties, jis mane supa į šonus ir sako: Aš tau būsiu geresnis, ne toks gyvulys, koks buvau. Aha, Staseli, kiekvienas gero susilaukiam, Dievo nereikia pykinti. Kiek gavau iš gyvenimo, tiek man ir užtenka. O tu jeigu darysi ką nors, ieškosi turtų, tai sau, nes tavo motinai nebereikia. Dievas mane žada priimti į savo amžiną užpečkį. Man ten bus labai gera. Jeigu man dar tektų pamatyt tave nauju kostiumu, su nauju čemodanėliu rankoj, su skrybėle, gerai gyvenantį, tai jau būčiau visai laiminga ir ramiai pasakyčiau: dabar aš grįžtu namo.

– Grįžti spėsi. Mes dar ir čia pabūsim. Man rodos, kad aš galėsiu atpirkti iš Plėtros šitą lūšną ir žemę. Vaikščiosi tu sau į bažnyčią, o daugiau tau niekas nerūpės. Padidinsim sodą. Kartais, gerai nusiteikusi, tu imsi vėl dainuoti: oi žiba žiburėliai, kaip aukso liktorėliai, ten stovėjo sena motulė, ant dvarelio išėjus...